

ایثار و شهادت‌طلبی و نقش آن در انقلاب اسلامی

ایجاد انگیزه^۱

حماسه دوران دفاع مقدس و ویژگی‌های بی‌بدیل این افتخار ماندگار، به سال‌ها سخن گفتن؛ سال‌ها فیلم ساختن؛ سال‌ها روایتگری؛ سال‌ها درس گرفتن؛ سال‌ها بازدید کردن؛ سال‌ها بیعت نمودن و سال‌ها و سال‌ها نوشتن نیاز دارد. اما فرا رسیدن ایام دهه فجر انقلاب اسلامی، بستر مناسبی را فراهم کرده تا از زاویه دیگری به حماسه دفاع مقدس نگاه کنیم؛ زیرا از منظرهای متفاوتی می‌توان، قضیه هشت‌ساله جنگ تحمیلی را واکاوی نمود و برداشت‌های متفاوتی را از آن ارائه کرد. یک برداشت این است که دشمنی متجاوز به نام «صدام» با تحریک و پشتیبانی کشورهای مستبد و استعمارگر، انگیزه تصرف مرزها و خاک این کشور تازه به استقلال رسیده را در سر پروراند و با صرف هزینه‌های سنگینی، وارد معرکه حمله متجاوز کارانه به ایران عزیز شد.

برداشت دیگر این است که حماسه دفاع مقدس، جوانان و اقشار مختلف مردم را برای دفاع جانانه از خاک پاک این سرزمین، بسیج نمود و زمینه‌ای برای تقویت روحیه مقاومت و ایثار و شهادت‌طلبی در همگان ایجاد نمود. به گونه‌ای که برخی از خانواده‌ها در این مسیر الهی، چهار فرزند و برخی سه جگرگوشه خود را به آرمان‌های بلند انقلاب تقدیم کردند و افراد زیادی توفیق یافتند تا کل هشت سال را در جبهه حاضر شوند و توانستند با ایمان و اعتقاد راسخ خود، در برابر دشمن بعثی ایستادگی کنند و اجازه ندهند تا یک وجب از خاک این سرزمین به تصرف دشمنان درآید.

آری ایام‌الله دهه فجر، روایت روزهای ایثار و شهادت‌طلبی و ایستادگی ملت ایران است. ایثار و شهادت‌هایی که در نهایت منجر به پیروزی انقلاب اسلامی شد و آثار و برکات بی‌شمار را به ارمغان آورد.

متن و محتوا

ماهیت فرهنگ ایثار و شهادت

فرهنگ فداکاری و شهادت‌طلبی یعنی باور به خدا و معاد، اعتقاد راسخ بر درستی و بر حق بودن راه اسلام ناب محمدی (ص)، ایستادگی در مقابل دشمن، ایثار و فداکاری جهت حفظ ارزش‌های انقلاب و اسلام ناب، خستگی‌ناپذیری و اعتقاد به احدی‌الحسنین (پیروزی یا شهادت راه خدا)

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ قُلْ هَلْ تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ؟ بگو: هرگز به ما جز آنچه خدا برای ما مقرر داشته نمی‌رسد، او مولای ماست و مؤمنان باید بر خدا توکل کنند. بگو: آیا برای ما جز یکی از این دو نیکی (پیروزی یا شهادت) را انتظار می‌برید؟»

^۱ . روش ابهام در موضوع.

^۲ . توبه / ۵۰ و ۵۱.

امام خمینی(ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی در این باره می‌فرماید: «ما بندگان خدا هستیم و در راه او، حرکت می‌کنیم و پیشروی می‌کنیم. اگر شهادت نصیب شد، سعادت است و اگر پیروزی نصیب شد، سعادت است.»^۳

بنابراین فرهنگ ایثار و شهادت، مجموعه دستاوردهای نظری و فکری است که بر اساس موازین الهی شکل گرفته و سبب جهت دادن به رفتارها و ارزش‌های یک جامعه و موجب انسجام افراد و گروه‌های ولایی می‌شود و ملتی که با فرهنگ شهادت‌طلبی آراسته شده، شکست‌ناپذیر است.

یافته‌ها و دستاوردهای تاریخی از صدر اسلام تاکنون، بیانگر این واقعیت شگرف است که فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی به عنوان کارآمدترین و مؤثرترین عنصر در پیشبرد اهداف و حفظ ارزش‌ها و مقابله با دشمنان داخلی و خارجی مطرح بوده است. تأثیر این فرهنگ پیشتاز، در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، نظامی و اقتصادی نیز قابل مشاهده است.

اما این خصلت نیک چه آثار و برکاتی در انقلاب ما به جا گذاشته است؟ آیا فرهنگ ایثار و شهادت، اکنون نیز برای نظام کاربردی دارد؟

آثار و برکات ایثار و شهادت‌طلبی در انقلاب اسلامی ایران

۱. پیروزی انقلاب اسلامی ایران و حفظ دستاوردهای آن

یکی از عوامل مهم در هر قیام و یا در هر جنگی، شجاعت و ترسیدن سربازان و قیام‌کنندگان است. آموزه‌های اسلام در مواجهه با ظلم و دفاع از حق و حقیقت، پیروان خود را به جهاد با جان و مال دعوت می‌کند و در این مکتب نجات‌بخش پایداری در جهاد یا منجر به «پیروزی» و یا منجر به مرگ می‌گردد که در فرهنگ اسلامی، از آن به «شهادت» تعبیر می‌شود و بالاترین مرتبه رستگاری برای یک انسان، رسیدن به این مرحله است.

در پرتو این باور امیدبخش، روحیه ایثار و شهادت‌طلبی در دل مردم شکل گرفت و توانست در برهه شکل‌گیری انقلاب اسلامی، مردم و به ویژه جوانان را در مقابل قدرت رژیم شاهنشاهی استوار نگاه دارد و در نهایت نهال پیروزی را به ثمر نشاند.

امام خمینی (ره) در این باره می‌فرماید: «رمز پیروزی ما این بود که جنبه فقط سیاسی نبود، فقط برای نفت و امثال این‌ها نبود، جنبه معنوی بود، اسلامی بود. جوانان آرزوی شهادت می‌کردند.»^۴

ایشان در کلام دیگری می‌فرماید: «ملت ما عاشق شهادت بود با عشق به شهادت، این نهضت پیش رفت. اگر این عشق و علاقه نبود، ما هرگز در مقابل آن همه قدرت پیروز نمی‌شدیم! مُشت غلبه کرد بر تانک‌ها، بر توپ‌ها. این ایمان بود. این برای این بود که جوان‌های ما از مردن نمی‌ترسیدند. [و] شهادت را فنا نمی‌دانستند، شهادت را یک زندگی جاویدان می‌دانستند.»^۵

۳. صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۴۰۴.

۴. صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۷، ص ۲۳.

۵. همان، ج ۹، ص ۳۳۲.

آری در زمان رژیم ستم‌شاهی پهلوی، اقشار مختلف مردم از روحانی گرفته تا کشاورز و بازاری و نظامی و ... زن و مرد، همه و همه با یادآوری شهادت‌طلبی‌های صدر اسلام و حادثه خونین کربلا، ندای آزادی و استقلال سر دادند و توانستند با تقدیم خون پاک خود و بستگان‌شان، ریشه نهال انقلاب اسلامی را در این سرزمین بنشانند و با ایثارگری‌ها و شهادت‌طلبی خود، آن را آبیاری کنند تا اینکه نهایتاً منجر به پیروزی انقلاب اسلامی ایران شد.

۲. تقویت ایمان و اعتقاد مردم نسبت به مبدأ و معاد

دومین اثری که فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی بر نظام ما داشت، تقویت ایمان مردم بود. برخی خاطرات ایثارگری و روحیه شهادت‌طلبی در زمان انقلاب بسیار عجیب بود. یکی از این خاطرات مربوط به جان‌فشانی‌های شهید اندرزگو می‌باشد که فرزند ایشان از زبان مقام معظم رهبری (حفظه الله) می‌فرماید: یک روز آقای اندرزگو را در بازار «سرشور» مشهد دیدم که با یک موتورگازی می‌آمد. موتور را که نگهداشت، دیدم چند خروس در عقب موتور خود دارد. از او درباره خروس‌ها پرسیدم، جواب داد که این خروس‌ها استثنایی‌اند و تخم می‌گذارند! حضرت آقا فرمودند زنبیل را که کنار زد، دیدم زیر پای خروس‌ها پر از نارنجک و اسلحه است.^۶

در زمان جنگ تحمیلی نیز هرگاه برنامه حمله و خط مقدم مطرح می‌شد، هیچ‌یک از رزمندگان ما به سادگی حاضر نمی‌شدند در پشت خطوط جبهه بمانند؛ بلکه همه می‌خواستند در خط حمله باشند. زمانی که گردانی با معبر مین گذاری شده و سیم‌خاردار، برخورد می‌کرد، تک‌تک رزمندگان ما دست به خواهش و التماس می‌زدند و اجازه می‌خواستند تا آنان خط‌شکن باشند. روحیه ایثار و شهادت‌طلبی در درجه اول، سبب تقویت باورهای دینی و اعتقادات رزمندگان و در مراحل بعد موجب تقویت ایمان و اعتقادات همگان نسبت به مبدأ و معاد می‌شد.

یکی از راه‌هایی که گوشه‌هایی از ایمان و اعتقاد رزمندگان ما را نشان می‌دهد، مطالعه سخنان و وصیت‌نامه‌های آنان می‌باشد. یکی از رزمندگان انقلاب اسلامی به نام «سید غلامرضا امینی یزدی» می‌گوید: هنوز مدت زیادی از شروع جنگ تحمیلی نگذشته بود، یک روز سردار «محمد مهدی خادم الشریعه» به من گفت: اینک مأموریت ما برای دنیا رو به اتمام است و شاید هم تمام شده باشد، بهتر است به فکر آخرت بوده و زاد و توشه‌ای برای آن دنیا جمع کنیم.^۷

شهیده مریم فرهنگیان نیز در بخشی از وصیت‌نامه خود خطاب به مادرش چنین می‌نویسد: «مادر! اگر من سعادت شهادت را داشتم و شهید شدم، اصلاً ناراحت نباش. ما همه امانت هستیم و همه ما از دنیا می‌رویم، زیرا این دنیا، آزمایشگاهی است که خداوند بندگان خود را در آن، مورد آزمایش قرار می‌دهد. این ما هستیم که باید سعی کنیم و از این امتحان که بالاترین امتحان‌هاست، سربلند بیرون بیاییم و در قیامت پیش خدا سرافکننده نباشیم. یادم هست که در آخرین جلسه گفتگویی که با برادر شهیدم داشتیم، درباره معاد برایم صحبت می‌کرد و می‌گفت در فکر آخرت باشید و بعد از این جلسه بود که مقام شهادت

^۶ . www.aviny.com

^۷ سایت راسخون، یکشنبه، ۲۱ فروردین ۱۳۹۰.

را به دست آورد. از صمیم قلب به او تبریک می‌گویم و از خدا می‌خواهم صداقتی همانند شهیدان به من عطا کند و سعادت این را بدهد که تنها و تنها در راه او قدم برداریم و برای رضای او کار کنیم.^۸

۳. تقویت روحیه صبر در رزمندگان و دیگران

مجاهدت و شهادت در راه خدا، مستلزم تحمل مشقات و مصائب فراوان است. قرآن کریم تصریح می‌کند که یکی از عوامل پیروزی آفرین در صحنه نبرد، صبر و پایداری رزمندگان است. این کتاب گران سنگ آسمانی در این خصوص می‌فرماید: «ای پیامبر! مؤمنان را به جهاد تشویق کند که اگر از میان شما، بیست تن شکیباً باشند بر دویست تن پیروز و چیره می‌شوند و اگر از شما یکصد تن شکیباً باشند، بر هزار تن از کافران پیروز می‌گردند.»^۹

یقیناً اهمیت صبر در میدان جهاد بیش از همه میدان‌های زندگی است. خداوند در جنگ بدر به پیامبر (ص) فرمود: «(امروز هم) اگر استقامت و تقوا پیشه کنید و دشمن به همین زودی به سراغ شما بیاید، خداوند شما را به پنج هزار نفر از فرشتگان، که نشانه‌هایی با خود دارند، مدد خواهد داد!»^{۱۰}

امام سجاد (ع) درباره استقامت امام حسین (ع) در عاشورا چنین فرموده است: «در روز عاشورا بعد از اینکه جنگ شدیدی در گرفت و عده‌ای از یاران و خاندان آن حضرت به شهادت رسیدند و بدن‌هایشان قطعه‌قطعه شد، تعدادی از اصحاب نگران شدند، اما چهره حسین بن علی (ع) لحظه به لحظه آرام‌تر و درخشان‌تر می‌شد، آنان به یکدیگر می‌گفتند، به حسین بن علی نگاه کنید از مرگ هیچ هراسی ندارد. امام حسین (ع) با شنیدن این جمله فرمود: «ای بزرگ‌زادگان صبور باشید و بدانید مرگ همانند پلی است که شما را از رنج و سختی عبور داده، به بهشت وسیع و نعمت‌های جاویدان آن منتقل می‌کند»^{۱۱}

ایثار و شهادت‌طلبی رزمندگان انقلاب اسلامی، سبب تقویت روحیه استقامت و پایداری آنان و نیز سبب نهادینه‌سازی فرهنگ صبر و استقامت در میان اقشار مختلف مردم به ویژه مادران، همسران و خواهران شهدا، جانبازان و رزمندگان اسلام شد. مقام معظم رهبری (حفظه الله) درباره صبر مادران و همسران شهدا می‌فرماید: «در جنگ تحمیلی اگر مادران و همسران شهدا بی‌صبری نشان می‌دادند، شوق جهاد در راه خدا و شهادت در دل مردها می‌خشکید؛ این‌گونه نمی‌جوشید؛ این‌گونه به جامعه طراوت نمی‌داد»^{۱۲}

همسر سردار شهید «سید محسن صفوی» ماجرای نخستین روز پیوستن شهید صفوی به جمع رزمندگان را چنین وصف می‌کند: «زمستان بود و تازه آهنگ جنگ نواخته شده بود. یک روز عصر، آقا محسن به منزل آمدند و گفتند: «فردا عازم جبهه هستیم.» من یک‌دفعه جا خوردم و حالت سختی را در خود احساس کردم، چون خیال می‌کردم جبهه یعنی شهادت. در نظر

۸. ماهنامه شاهد یاران، شماره ۲۷.

۹. انفال/۶۵.

۱۰. آل‌عمران/۱۲۵.

۱۱. معانی الاخیار، ص ۲۸۹.

۱۲. فرازهای از رهنمودهای مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) به مناسبت روز تکریم مادران و همسران شهدا، ۹۳/۱/۲۴.

من، آن زمان شهادت هم جدایی ظاهری بود. آقا محسن تا مرا دیدند، گفتند: «ناراحت شدید؟» من که پس از کمی تأمل، به حقیقت جهاد و ضرورت آن پی برده بودم، گفتم: «خدا می‌داند که اگر می‌خواستید به زیارت‌خانه خدا بروید، می‌گفتم: نه، اما چون واقعاً ما به شهادت وابسته‌ایم، با جبهه مخالفتی ندارم.»

آقا محسن روز بعد به جبهه رفتند. زمانی بود که ما سه فرزند خردسال پنج‌ساله، سه‌ساله و یک و نیم‌ساله داشتیم. غیر از این‌ها مسئولیت مدرسه دخترانه شهید قریبی را هم که دو شیفته بود، بر عهده داشتیم. واقعاً رفتن آقا محسن در آن شرایط خیلی سخت بود، اما همه می‌دانستیم که دشمن هجوم آورده و دفاع واجب است. آقا محسن، خودش فرمانده بود و باید می‌رفت. خلاصه لحظات سختی بود. بچه‌ها در آن سن و سال، دائماً مریض می‌شدند. هوا بسیار سرد بود، نفت را به سختی تهیه می‌کردم و بیست لیتری‌های نفت را پیاده به خانه می‌آوردم. با این حال، هر وقت ایشان تماس می‌گرفتند، حرفی نمی‌زدم که نگران شوند. ما هم باید در پشت جبهه تحمل می‌کردیم، و گرنه آن‌ها نمی‌توانستند راحت کار کنند. هر بار که خیلی خسته می‌شدم، این شعر را برای خودم می‌خواندم:

جبهه‌ای در دل مرا بود و به لب صلح و صفا
چشم گریان داشتیم، با خنده می‌گفتم جواب^{۱۳}

۴. کاهش دل‌بستگی‌های دنیوی مردم

در بینش اسلامی «دنیا» مزرعه آخرت است و لذا از هیچ ارزش اصیل و استقلالی برخوردار نیست. اولیاء الهی نیز هرگز «دنیا» را مقصد و مراد خود نمی‌دانند و تمام علائق قلبی خود به آن را بریده و تنها به عنوان وسیله و ابزاری برای کسب رضایت خداوند و رسیدن به قرب الهی به آن نگاه می‌کنند. برای این بندگان صالح، عالم آخرت که جهانی بی‌پایان و دار جزا و منزل نهایی است، مقصد نهایی بوده و آن را اصل می‌دانند.

رزمندگان دفاع مقدس با پشت پا زدن به دنیا و بی‌توجهی نسبت به لذایذ زودگذر آن، وارد میدان کارزار جنگ تحمیلی شده و درسی آموزنده به همگان دادند. آنان توانستند حتی از جان شیرین خود بگذرند و از هر آنچه غیر خداست، عبور کنند و با تقویت روحیه محبت و عشق‌ورزی به خداوند و اولیاء او که نتیجه تولید و افزایش معرفت نسبت به آن‌ها، در جامعه است، به تدریج دل‌بستگی‌های دنیایی خود را کم‌رنگ کردند و دل‌بستگی‌های الهی را پررنگ نمودند و همین عامل سبب آمادگی برای شهادت در صحنه جهاد اصغر شد.

امام خمینی (ره) در این باره می‌فرماید: «این الغای افکار متعدد و پشت کردن به خود و رو کردن به خدا؛ حقیقت این است که ملت ما به خودش پشت کرد [و] به خدا رو آورد. آن چیزهایی که نفسش خواهش داشت، توجه به آن نداشت. همه توجهش به این بود جمهوری اسلامی را ایجاد کند. این، توجه به خدا بود، از خود گذشته بود، به خدا پیوسته بود. این رمز بود، این رمز پیروزی است.»^{۱۴}

۱۳. نشریه طوبی، آبان ۱۳۸۶، شماره ۲۳.

۱۴. صحیفه نور، ج ۱۱، ص ۳۶۸.

شهید «روح‌الامینی» زمانی که شروع به نوشتن وصیت‌نامه می‌کند، از عدم وابستگی نسبت به دنیا سخن به میان آورده و همگان را از دنیا و مظاهر فریبنده آن باز می‌دارد و به سوی خداوند کریم سوق می‌هد. این شهید سرافراز چنین می‌نویسد: «ای عزیزان! از مال دنیا دست بردارید و به خدا فکر کنید، ما از خاک آمده‌ایم و به خاک باز می‌گردیم، هرچه هست، دست خداست و هرچه صلاح اوست، همان است، خداوند در این دنیا بسیار آزمایش خواهد کرد. این نعمت‌ها را برای آزمایش ما قرار داده است. مواظب باشیم که از این آزمایش‌ها سربلند بیرون بیاییم. ای دوستان! به دنبال شناخت اسلام بروید. اگر اسلام را شناختید، اگر امام (ره) را شناختید، به آنچه می‌خواهید می‌رسید، به خدا فکر کنید و به فردای قیامت، به آن آتش جهنم و نعمت‌های خدا در بهشت، دست از مال دنیا و هواهای نفسانی بردارید ... ای مردمی که در صحنه هستید به گلزار شهدا بروید و از این عزیزان درس بیاموزید و فرزندان خود را چون اینان بزرگ کنید.»^{۱۵}

سردار میرشکار از فرماندهان لشکر ۲۵ کربلا چنین نقل می‌کند: قبل از عملیات والفجر ۸، حمیدرضا نوبخت فرمانده گردان، رو به بنده گفت: «در جمع گردان صحبت کن و وضعیت سخت عملیات و دشواری‌های رفتن آن سوی اروند را برای رزمندگان تشریح کن و سر آخر هم، پانزده نفر را به عنوان داوطلب عملیات آماده و سازمان‌دهی کن»
مانده بودم چه کنم، همه برادران آماده شهادت بودند و فقط می‌بایست پانزده نفر انتخاب می‌شدند. هر بار که این مطلب را می‌گفتم از میان گردان‌ها به یاد اصحاب بدر و آقا امام زمان (عج) به تعداد سیصد و سیزده نفر بلند می‌شدند.
از میان این همه داوطلب مجبور شدم تنها پانزده نفر که سابقه رزم بیشتر و ورزیدگی بهتری داشتند را انتخاب کنم.
وقتی که انتخاب افراد پایان یافت، جوان کم سن و سالی آمد و گفت: برادر میرشکار، روز قیامت جلوی حضرت زهرا (س) یقه تو را می‌گیرم و از تو شکایت می‌کنم.

با تعجب پرسیدم: چرا برادر؟! مگر چه کار کردم؟

گفت: من سه بار داوطلب شدم که به دستور فرزند فاطمه (س) امام خمینی از مظلومیت دینم دفاع کنم، ولی شما مانع شدید! برادر بسیجی را در آغوش کشیدم و با هم گریه کردیم.^{۱۶}

---

۱۵. سایت ایثار، پایگاه اطلاع‌رسانی بنیاد شهید و امور ایثارگران، ۹۳/۷/۲۶.

۱۶. برگرفته از وبلاگ لشکر ۲۵ کربلا.